

«Pirineos». Revista de la Estación de Estudios Pirenaicos. Tomos I (1945), II (1946), III (1947), IV (1948), V (1949), VI (1950), VII (1951). Zaragoza, Estación de Estudios Pirenaicos (CSIC).

En aquesta revista són aplegats diversos articles¹ i notícies de llibres sobre geologia, botànica, zoologia, geografia, dret, arqueologia, art, antropologia, etnologia, filologia i literatura referent als Pirineus. En les notes que segueixen donem compte únicament dels treballs relacionats amb les dues últimes disciplines.

A) *Filologia*. — MANUEL ALVAR s'ocupa de *Palabras y cosas de la Aezcoa* (III, 5-38, 263-315). Subratlla la gran quantitat de lèxic aragonès i la decadència del basc en aquesta regió de Navarra, que descriu geogràficament. Estudia les relacions bilingües (influència de la fonètica basca, adaptació de formes basques, mots castellans amb elements bascs, formes híbrides), la fonètica, la morfologia i la sintaxi. Analitza, doncs, l'adopció d'una llengua romànica dins una zona lingüística basca, la qual cosa permet el plantejament d'interessants problemes relatius al superstrat i al substrat. És assenyalada la importància decisiva que el dialecte aragonès tingué en la romanització de la zona i el caràcter eminentment pirinenc dels elements de cultura popular. En la segona meitat trobem un capítol dedicat al lèxic (on és descrita la vida material de la regió) i un vocabulari ordenat alfabèticament. Al final, índexs de paraules i matèries. — FRANCISCO INDURAIN estudia i edita vuit documents d'un vell manuscrit guardat a l'arxiu de l'església de Santa Maria de Sangüesa (IV, 323-354). Els documents són datats entre 1337 i 1473 i reflecteixen una fase important de la invasió progressiva del castellà (a observar la diferència entre els més antics i els més moderns: aquests darrers, per exemple, en comptes de les solucions dialectals *ct*, *ly* i *qwa*, ofereixen les castellanès) i són una mostra del llenguatge parlat a la localitat, puix que, malgrat llur origen eclesiàstic, són plens de formes populars i àdhuc vulgars. En els documents apareixen mots provençals i francesos, que sembla que cal atribuir a l'origen de les coses que designen. — En *Javier-Chabarri, dos dialectos ibéricos*² (V, 375-387), R. MENÉNDEZ PIDAL remarca l'abundància d'aquests topònims en el Pirineu i la divisió dialectal que hom pot establir partint de llur forma. El problema entra en el camp de l'ibèric. La forma africada *č* ocupa l'àrea occidental, i la que té *š* fricativa, l'oriental. El segon element *berre/barri* ens mostra dues formes adjectives que signifiquen 'nou', de les quals la primera domina en el centre i llevant de la Península, i la segona, en el territori que ocupen les actuals províncies basques. Això duu Menéndez Pidal a considerar dos dialectes ibèrics, un d'oriental i un altre d'occidental, en la repartició de les formes estudiades. — J. [no I.] de C. SERRA-RÀFOLS, en *Legislación medieval en un valle pirenaico: Las «Ordinacions de la vila d'Ager» en el año 1278* (V, 219-251), ens dona una edició d'aquest interessant text. — MANUEL ALVAR

1. [No compremem per què hom ha de fer seguir els estudis publicats de resums en francès, anglès i alemany. La categoria internacional del castellà, llengua en què és redactada gairebé totalment la revista, els fa ben innecessaris. — R. A. i S.]

2. Aquest treball ha estat publicat també dins les «Actas de la Primera Reunión de Toponimia Pirenaica» (cf. *ER*, II, 219-20) i darrerament en el llibre *Toponimia hispana prerromana* (Madrid 1950).

estudia la *Toponímia del alto valla del río Aragón*³ (V, 389-496). Posa en relleu la necessitat d'una sistematització de les bases pre-romanes i de relacionar les teories dels sufixos; subratlla la manca de repertoris onomàstics i d'índexs de toponímia menor; es refereix als centres de població, que formen cinc pobles: Canfranc (que pot ésser reduït a tres tipus: *Campo Franco*, *Campfranch* i *Cafranc*), Villanúa (que significa 'lloc de vilans' i s'oposa, així, a l'anterior), Cenarbe (designat en els documents antics *Acenarbe*, *Icinarbe* i *Cinarbi*, que poden tenir una relació remota amb *arve* 'curs d'aigua' i *arvum* 'prat'), Aratorés (que mostra un primer element llatí amb un sufix ibèric) i Castiello (designació recent en el quadre de la toponímia aragonesa). Segueix una exposició de les particularitats físiques del terreny (orografia, hidrografia, depressions, etc.), manifestacions vitals (vegetals, animals i l'home) i l'antroponímia (ofícis, noms propis, denominacions familiars, etc.). En les conclusions és remarcat l'origen llatí de les denominacions cronogràfiques, una antiguitat més gran d'alguns noms relatius a la hidronímia i l'existència de noms prelatins en les denominacions d'elements primaris comuns a les dues vessants pirinenques, la qual cosa ens fa pensar en la unitat cultural pirinenca primitiva. L'antroponímia ens mostra aspectes de l'antiga estructura social de la vall i l'inventari lingüístic dóna exemples de trets típicament aragonesos. Índex alfabètic de mots. — PAUL AEBISCHER analitza el mot *Crexenturri* (VI, 67-80), el qual és considerat sobre la base antroponímica *Craxantus*, d'acord essencialment amb el Sr. Pericay. L'origen cèltic de l'arrel sembla indiscutible; el canvi *-ant > -ent* s'explica, probablement, per contaminació amb *Crescens*, *Crescentius*, *Crescentinus*; al final *-urri*, que alternà amb *-uri* durant molts segles, és d'origen basc. L'autor es pregunta si es tracta d'una localitat habitada per bascs o hi hagué al Pirineu oriental una població que parlava el basc o alguna llengua afí. — R. VIOLANT y SIMORRA, en *El arado tradicional de la comarca de Jaca y el esculpido en el claustro de San Juan de la Peña* (VI, 187-215), dóna una *Contribución al estudio de los arados radiales de la Península Ibérica y al Atlas Etnográfico del Pirineo*, d'interès lexicogràfic. — G. ROHLFS ens dóna una traducció de diferents treballs, ja publicats, sobre *Los sufijos en los dialectos pirenaicos* (VII, 471-526). Assaja un estudi dels dialectes pirinencs de la vessant francesa, des del punt de vista de la formació per mitjà de sufixos. L'interès del treball s'estén també, naturalment, a l'altra vessant. Els sufixos són estudiats sota diferents punts de vista: etimològic, semàntic, de geografia lingüística, la qual cosa permet d'obtenir una visió dinàmica dels problemes.

B) *Literatura*. — JOSÉ M. CASTRO y CALVO publica (I/1, 29-61) la seva conferència *Verdaguer, poeta pirenaico*.⁴ Fines divagacions impressionistes de la poesia de Verdaguer, especialment de l'*Atlàntida* i del *Canigó*. — JOSÉ M. LACARRA, amb l'article *Rutas de peregrinación. Los pasos del Pirineo y el camino de Santa Cristina a Puente la Reina* (I/2, 5-27), dóna un avanç del llibre *Las peregrinaciones a Santiago de Compostela*.⁵ Són precisades les dues vies de peregrinació que responen a dos camins naturals pels quals ja passaven les vies romanes de Bordeus-Astorga i del Bearn-Saragossa: la de Roncesvalles

3. Publicat també en les mencionades «Actas» (cf. ER, II, 224).

4. Publicada també, lleugerament retocada, en *Jacinto Verdaguer* (Barcelona 1945).

5. En col·laboració amb L. Vázquez de Parga i J. Urúa Riu. Tres volums (Madrid 1948-49).

i la de Santa Cristina - Puente la Reina, que és descrita amb detall. Fotografies i un pla de les dues vies. — JAIME VICENS VIVES, en unes *Notas sobre el desarrollo de la Historiografía de la Edad Moderna en Barcelona* (IV, 91-108), examina ràpidament l'estat precari dels estudis d'història moderna a Barcelona, les seves causes i proposa un pla per a realitzar una labor positiva en aquest sector de la historiografia catalana. — Amb el títol de *La leyenda de «El Comte Arnau» en Gombreny y sus alrededores* (IV, 221-250), JOSÉ ROMEU FIGUERAS publica el capítol v del seu llibre *El mito de «El Comte Arnau» en la canción popular, la tradición legendaria y la literatura*.⁶ Indicacions topogràfiques de Gombren i els seus voltants; estudi del comte Arnau com a «aparegut», de les construccions del Montgrony que se li atribueixen, de la tradició arnaldiana en la topografia del focus de Gombren, de l'anella i les petjades d'Arnau en el Montgrony, de la història escrita i la llegenda arnaldiana, del comte Arnau i les monges de Sant Joan, del fet que el comte substituïxi personatges d'altres tradicions i d'altres llegendes. Amb fotografies. — Amb un article sobre *Roncesvalles* (IV, 355-381), JOSÉ M. LACARRA dona un nou fragment del seu llibre sobre *Las peregrinaciones a Santiago*. El pas de Roncesvalles és el camí natural per aquella zona dels Pirineus. Estudia les edificacions del pas: la *Cruce Caroli*; el monestir de S. Salvador de Ibañeta, que fou conegut ben aviat amb noms carolingis: *Capella Caroli Magni* (1127-1132) i *Capella Rollandi* (1174), i és remuntada la seva fundació a l'època carolíngia; Burguete o *Villa Roscidavallis*; el gran hospital de Roncesvalles, fundat per Sancho de Larrosa (1124-1142), bisbe de Pamplona, cap a 1127-1132, que sofrí posteriors transformacions, i que en la *Guia de Pelegrins* és conegut per *Hospitale Rotolandi*; etc. Nombroses fotografies. — Amb la seva conferència sobre *La cultura pirenaica en la Alta Edad Media* (IV, 385-407), PEDRO PUJOL reuneix una sèrie de notes sobre sant Just, bisbe de la Seu, Fèlix d'Urgell, acta de consagració de la catedral d'Urgell i sobre donacions i inventaris bibliogràfics (un de 1147 i un altre de 1660). Descriu cinc manuscrits anteriors a l'any 1000 i conservats a la diòcesi. — JOSÉ ROMEU FIGUERAS inventaria i estudia en *Mitos tradicionales pirenaicos (Alto Ripollés y Valle de Ribas de Freser)* (VI, 137-179) alguns mites generals (el mal Caçador i el Sabater), mites locals (el del Mariner de Sant Pau de Segúries, el de Pla Falgars i el de Mauner), contes locals, que en rigor pertanyen a la literatura popular més que al tema estudiat (solament els referents a Simó de la Badia), éssers fantàstics (les encantades, els follets i el dimoni). Fotografies. — ANTONIO UBIETO ARTETA publica unes *Notas sobre la Crónica de San Juan de la Peña* (VI, 463-490). Dóna idea del contingut de la crònica, sotmet a crítica l'edició de Ximénez de Embún i enumera tots els manuscrits conservats; precisa, fins allà on és possible, les fonts (creu que si les branques primitives de la crònica havien estat escrites en aragonès i català, el text definitiu oficial ho havia estat en llatí). Intenta de precisar el procés genètic de la crònica. Contra l'opinió sustentada per J. Rubió i Balaguer, creu que el títol ha d'ésser *Crónica General de la Corona de Aragón*. Tres làmines. — ELIE LAMBERT exposa sumàriament, en *Les routes des Pyrénées Atlantiques et leur emploi au cours des âges* (VII, 335-378), les circumstàncies històriques que han fet variar a través del temps l'ús de les rutes naturals que permeten de travessar els Pirineus atlàntics, entre la desembocadura del Bidasoa i el Pic Midi d'Ossau, principal-

6. Barcelona 1948.

ment per les de Bayona - Costa atlàntica, Port de Cize o de Roncesvalles i Oloron-Jaca. Mapa dels camins a Santiago. — L'article de CH. HIGOUNET *Une carte des relations monastiques transpyréniennes au Moyen âge* («Revue de Comminges», LXIV) és traduït per ANTONIO UBIETO ARTETA amb el títol *Un mapa de las relaciones monásticas transpirenaicas en la Edad Media* (VII, 543-552). Es refereix als segles XI i XII.

Al final de cada volum es troben abundoses recensions, principalment informatives, a les quals no ens podem referir per manca d'espai.

J. ROCA i PONS — Joaquim MOLAS